

5. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (teoriya i metodyka vykladannya mystets'kykh dystsyplyn)*. [Pedagogy of art (theory and methods of teaching art disciplines)]. Kyiv: Osvita Ukrainy, 274 s.

6. Rostovs'kyu, O. YA. (1997). *Pedahohika muzychnoho spryumannya: navchal'no-metodychnyy posibnyk*. [Pedagogy of musical perception: educational and methodological manual]. K.: IZMN, 248 s.

7. Syroyezhko, O. V. (2019). *Muzychno-estetychne vykhovannya pidlitiv yak naukovo-pedahohichna problema*. [Musical and aesthetic education of teenagers as a scientific and pedagogical problem]. Kyiv, № 65, T. 1. S. 79–83.

8. Sukhomlyns'kyu, V. (1976). *Vybrani tvory: v 5-ty t*. [Selected works: in 5 volumes]. K.: Rad. shkola. T. 2: Sto porad uchytelevi. 670 s.

9. Fitsula, M. M. (2007). *Pedahohika: navchal'nyy posibnyk dlya studentiv vyshchyykh pedahohichnykh zakladiv osvity. 3-tye vyd., pererob i dop.* [Pedagogy: a study guide for students of higher pedagogical institutions of education]. Ternopil': Navchal'na knyha–Bohdan, 232 s.

10. Cherkasov, V. F. (2014). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity: navchal'nyy posibnyk*. [Theory and

methods of music education: study guide]. Ternopil': Navchal'na knyha–Bohdan, 472 s.

11. *Pro Derzhavnu natsional'nu prohramu «Osvita» («Ukrayina XXI stolittya»)*. [About the State National Program "Education" ("Ukraine of the 21st century")]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-p#Text>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПРИСЯЖНИЙ Віталій Вікторович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців музичного виховання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PRYSYAZHNYI Vitaly Viktorovych – a graduate student of the Department of Pedagogy and Special Education of the Central Ukrainian Volodymyr Vinnichenko State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future specialists in music education.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2022 р.

УДК 373.5.014.6

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-167-172

РЕЗНІК Сніжана Дмитрівна –

директор комунального закладу «Вінницький ліцей № 26», аспірантка кафедри менеджменту, права, статистики та економічного аналізу, Економічний навчально-науковий інститут Луганського національного аграрного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8995-418X>
e-mail: rznksd@gmail.com

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Надання освітніх послуг є одним з найпріоритетніших завдань держави. Чим вищий рівень якості надання таких послуг, тим кращий результат отримують заклади освіти, а саме конкурентоспроможного випускника. Заклади освіти зацікавлені в забезпеченні якості освіти, а саме проведення щорічного внутрішнього аудиту (моніторингу) надає можливість вивчити реальний стан освітнього процесу, виявивши слабкі і сильні сторони, і допоможе скорегувати напрямок розвитку закладу загальної середньої освіти. Проте, розробка і впровадження інструментарію проведення внутрішнього аудиту освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти залишаються поза широким вивченням та дослідженням науковців і потребує уваги, так як керівники шкіл не мають достатньо знань і прикладів для якісного

проведення самооцінювання діяльності закладу освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема вимірювання й оцінювання якості освітньої діяльності, визначення переліку її характерних ознак, пошуку показників і критеріїв якості вирішується науковцями всіх країн світу в межах квалітології. У витоків цієї науки стояли відомі філософи М. Реріх і М. Бердяєв. На початку ХХ ст. розвиток філософських течій у цьому напрямі запам'ятався тим, що розгорнулася так звана квалітативна революція, тобто революція якості, яка охопила всі сфери життя та діяльності людини» [8]. Важливими для розуміння та розвитку вітчизняної теорії оцінювання розвитку закладу освіти на сучасному етапі є наукові праці таких учених як: І. Булах, Л. Ващенко, Г. Єльнікова, Ю. Жук, Т. Лукіна, О. Ляшенко, В. Маслов, М. Мруга, П. Полянській та ін., присвячені

оцінюванню якості освіти та якості освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти.

У кінці 90-х років спостерігається інтеграція освітньої експертизи з діагностикою (В. Зверева, І. Підласий), з моніторингом (Г. Єльнікова, О. Локшина, Т. Лукіна).

Теорію кваліметрії розробляли багато вчених (Г. Азгальдов, О. Ануфрієва, Г. Дмитренко, Г. Єльнікова, В. Циба та ін.), проте сучасна педагогічна практика й досі не озброєна кваліметричними моделями для оцінювання окремих аспектів навчально-виховної, педагогічної, управлінської діяльності та її результатів.

Мета статті – розглянути факторно-критеріальну модель як інструментарій проведення внутрішнього аудиту освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність процесу оцінювання освітньої діяльності залежить від багатьох чинників, раціонального використання ресурсів, здійснення заходів, що спрямовані на забезпечення можливості здійснення ефективної організації управлінської діяльності. Першочерговими завданнями є:

- з'ясування сутності, особливостей якості закладу загальної середньої освіти, встановлення його структурних елементів, які належить вимірювати, оцінювати, удосконалювати;
- визначення індикаторів і критеріїв, за якими дана якість буде вимірюватись, оцінюватись та аналізуватись тощо;
- розробка технологій (методик, інструментів, стандартів) оцінювання якості освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти як об'єкта.

Квалітологія – це триєдина наука, яка включає в себе [5]:

- теорію якості (Quality System),
- теорію оцінки якості (кваліметрію – Assessment, Evaluation),
- теорію управління якістю (Management and Monitoring of Quality).

Усі ці компоненти мають свій набір критеріїв та показників якості освітньої діяльності, що допомагають всебічно оцінити будь-яку систему освіти відповідно до зовнішніх і внутрішніх параметрів та показників, її результатів функціонування. Від того, наскільки вільно людина зможе орієнтуватися в сучасному житті, адаптуватися до різних видів діяльності та умов, наскільки легко освоїти нові, залежить не лише її власний успіх як особистості, а й розвиток всієї держави, її конкурентоспроможність та престиж на світовій арені.

Кваліметрія (від «квалі» – якість, «метрію» – міряти) є однією із складових квалітології

[16]. Наведемо деякі визначення поняття «кваліметрія»:

– наукова сфера, яка вивчає методологію і проблематику кількісних оцінок якості будь-яких предметів або процесів» [1];

– наукова дисципліна, яка вивчає методологію і проблематику комплексних кількісних оцінок якості будь-яких об'єктів – предметів або процесів [6];

– теорія вимірювання властивостей речей, які визначаються через їх якість [15].

Отже, під кваліметрією найчастіше розуміють оцінювання якісних властивостей процесу, явища, предмета кількісними показниками з використанням певної математичної моделі та технології. Л. Калініна наголошує, що кваліметрія освіти розв'язує питання щодо пошуку методів та технологій вимірювання якісних характеристик освітньої системи у цілому або системи закладу загальної середньої освіти зокрема [7]. Кваліметричні моделі, що використовуються в освітній сфері, є аналітичними моделями певного об'єкта системи освіти (навчального закладу, відділу або управління освіти, діяльності вчителя, керівника школи), які побудовані на основі методу експертних оцінок із застосуванням кваліметричного підходу до визначення змісту та вагомості кожного показника якості об'єкта оцінювання.

За Г. Єльніковою, педагогічна кваліметрія – це міждисциплінарна наука, яка поєднує в собі педагогіку, математику, загальну кваліметрію, соціологію, кібернетику тощо [6].

Л. Мартинець зазначає, що кваліметричний підхід можна застосовувати для оцінювання будь-якої діяльності [11]. Адже будь-яке якісне явище можна представити як сукупність певних властивостей. Тобто цей підхід неможливо реалізувати без декомпозиції складних, багатокомпонентних явищ на їхній основі складники. Взагалі, кваліметричний підхід передбачає кількісний опис якості предметів або процесів (кількісне оцінювання якості) [11].

Дослідниця Л. Мартинець вважає, що кваліметричну модель найчастіше використовують як факторно-критеріальну, що передбачає розчленування об'єкта на структурні елементи. Такий підхід дає змогу розглядати об'єкт як систему, оцінюючи його не загалом, а як сукупність взаємопов'язаних складників [11, с. 222].

На даний момент кваліметричні засади оцінювання системи якості освіти та освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти є одним з найменш розроблених питань теоретико-методичного забезпечення оцінювання системи якості освіти. У праці Н. Островерхової та Л. Даниленко акцентується увага на застосуванні кваліметричних моделей

у науково-методичній роботі, зокрема для оцінки діяльності методичних служб [14, с. 193]. Факторно-критеріальну модель ефективності управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів обґрунтувала в своєму дослідженні Л. Мартинець [11].

Г. Єльнікова зазначає, що факторно-критеріальне моделювання забезпечує реалізацію одного з провідних принципів кваліметричного підходу: урахування взаємозв'язку між складними та простими властивостями об'єкта через створення відповідної моделі бажаного стану об'єкта дослідження, через декомпозицію властивостей об'єкта (від англ. decomposition – розкладання), що відбувається шляхом виокремлення основних параметрів його розвитку (властивості 1-го порядку), факторів (складних властивостей 2-го порядку) та критеріїв прояву факторів (простих властивостей 3-го порядку). Іншими словами, відбувається створення нормативної моделі (еталону), за допомогою якої оцінюється стан розвитку об'єкта дослідження та відбувається його (розвитку) спрямування на заданий результат. Отже, створюється інструментарій оцінювання стану об'єкта, що називається факторно-критеріальною моделлю, або нормою-зразком, або кваліметричним еталоном (стандартом). Він дає можливість у кількісному вимірі відобразити ступінь досягнення об'єктом дослідження певного якісного стану [6, с. 6-8].

Розроблення факторно-критеріальної оцінювання освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти може здійснюватися відповідно до алгоритму, визначеного у праці Г. Єльнікової, і включати такі етапи [5]:

- 1) виділяються основні параметри;
- 2) визначається сукупність факторів, необхідних для досягнення заданих параметрів;
- 3) визначаються критерії, які характеризують вимоги до кожного фактору;
- 4) визначається вага параметрів, факторів, критеріїв методом експертного оцінювання;
- 5) оформлюється модель у вигляді таблиці.

Отже, для створення факторно-критеріальної моделі виокремлюють параметри, фактори та критерії (першого, другого порядку). За параметри беруть величини, які характеризують основні якості об'єкта (чи його головні складники), що відповідають глобальним цілям об'єкта. Відповідно, фактори розкривають кожен з параметрів, а критерії деталізують фактори. Глибина деталізації залежить від вимог до рівня оцінювання. Чим детальніше розкриті фактори (можуть бути використані критерії декількох порядків), тим об'єктивніше буде здійснюватись оцінювання. Проте надмірна деталізація призведе до ускладнення самої процедури оцінювання. Крім того, процес

поділу цілого на складники за відсутності єдиного алгоритму поділу може призвести до того, що окремі показники не будуть характеризувати якості власне цього об'єкта чи впливати на його властивості. Це пов'язано з тим, що якість об'єкта може бути недостатньо визначеною, а це ускладнює побудову відповідної ієрархічної структури. Також треба враховувати, що різні якості об'єкта іноді неможливо оцінювати однаковими одиницями вимірювання [11].

Отже, для отримання адекватної оцінки освітньої діяльності рекомендовано використовувати лише критерії першого та другого порядку (часто достатньо і критеріїв першого порядку). Усе залежить від мети оцінювання, ресурсних можливостей навчального закладу, особливостей об'єкта оцінювання, професійної компетентності експертів [9].

Уточнимо сутнісне значення параметрів, факторів і критеріїв. Параметр (грец. *parametreo* – міряю, зіставляю) – це величина, яка характеризує будь-яку властивість явища, процесу або системи, що підлягає оцінюванню та представляє визначену характеристику генеральної сукупності [7].

Параметр – це змінна величина, від якої залежить значущість іншої змінної величини [3]. Параметр (від гр. *παράμετρος* – той, що відмірює) – це виражений у числовій формі показник, що дає змогу здійснювати порівняння об'єктів, який використовують для оцінювання відповідності реального стану об'єкта нормативним вимогам або критеріям [12].

У кваліметричній моделі кожний параметр представлено набором факторів, які передбачає набір простих властивостей, тобто критеріїв. Фактор (лат. *factor*) – це чинник, умова, причина якого-небудь явища або процесу [9].

Поняття «критерій» (від грец. *kriterion* – засіб для судження) у словниках розглядається як «ознака, підстава для оцінювання, визначення або класифікації чогось, мірило оцінювання» [3, с. 465], «наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь» [3, с. 838], а в словнику С. Ожегова як «мірило оцінювання або судження» [13, с. 402]. Л. Калініна визначає критерій як ознаку, на основі якої здійснюється оцінювання ефективності певного процесу, тобто проявом кожного критерію оцінювання якості освіти закладу загальної середньої освіти «є відповідна система критеріальних показників» [7].

Педагогічна кваліметрія стосується діяльності основних учасників освітнього процесу: учнів (батьків), вчителів, керівників закладу та закладу в цілому як єдиної системи. Таким чином і оцінка якості у педагогічній

кваліметрії буде діяльність окремо кожного учасника, адже поняття якості для кожного з них буде відрізнятись.

Для визначення параметрів оцінювання освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти нашу увагу привернув підхід, запропонований Державною службою якості освіти для оцінювання якості освітньої діяльності та управлінських процесів у закладі загальної середньої освіти, де виокремлено чотири напрями:

1. Освітнє середовище.

2. Система оцінювання освітньої діяльності учнів.

3. Система педагогічної діяльності.

4. Система управлінської діяльності [2].

Важливим елементом реалізації кваліметричного підходу є визначення вагомості кожного показника. Найчастіше для цього застосовують експертний метод. Створюють експертну групу (експертами вважаються фахівці, які визнані професіоналами в певній галузі більшістю їхніх колег). Як правило, в освіті експертами обирають найбільш досвідчених вчителів, управлінців, науковців, вузьких фахівців з інших галузей, зовнішнього середовища закладу освіти. Експертна група працює за методом Дельфі (послідовна корекція результатів на основі аргументації кожним експертом своєї оцінки) або за будь-яким іншим методом експертного оцінювання (рейтингування, соціологічних досліджень, бального оцінювання) [11].

Оцінку кожного фактору визначають як суму добутків оцінок за кожний критерій і відповідних коефіцієнтів вагомості, оцінку кожного параметра – як суму добутків оцінок за кожний фактор і відповідного коефіцієнта вагомості, оцінку за об'єкт – як суму оцінок за параметри [11].

Необхідно зазначити, що при будь-якій структуризації одним із найвагоміших показників має бути результативність певної діяльності чи рівень досягнення мети (бажаного результату). Адже саме результативність діяльності свідчить про рівень досягнення мети, що є, у свою чергу, показником рівня (якості, ефективності) системи [6].

Відповідно до методики А. Киверялга [8] середній рівень визначається 25-відсотковим відхиленням оцінки від середньої в діапазоні оцінок, що дає можливість визначення рівнів управління, а саме: оцінка в інтервалі від 0 до 0,24 дозволяє констатувати низький рівень, в інтервалі від 0,25 до 0,74 – середній/достатній рівень, від 0,75 до 1 – високий рівень освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти.

Отже, якщо загальна сума балів коливається в таких межах:

1) 0-0,24 – рівень освітньої діяльності низький;

2) 0,25-0,49 – рівень освітньої діяльності середній;

3) 0,50-0,74 – рівень освітньої діяльності достатній;

4) 0,75-1 – рівень освітньої діяльності високий.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. У процесі дослідження нам вдалося визначити особливості застосування факторно-критеріальних оціночних моделей, як одного з інструментарію проведення внутрішнього аудиту освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти, які полягають в тому, що дають точний й однозначний результат при певній нечіткості інформації, яка використовується для оцінювання у соціальних процесах (будь то експертна чи соціологічна інформація). Отже, відзначимо, що використання факторно-критеріальних (кваліметричних) моделей в нашому сьогоденні поки що не стало поширеною управлінською практикою. Перевагою розроблених факторно-критеріальних моделей є цілісне уявлення процесу оцінювання як системи взаємопов'язаних складників.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розробки інструментарію проведення оцінювання освітньої діяльності у закладі загальної середньої освіти. Подальшими науковими пошуками можуть стати: підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників щодо їх підготовки до процесу оцінювання освітньої діяльності в закладі освіти; порівняльний аналіз зарубіжних і вітчизняних практик проведення внутрішнього аудиту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Азгальдов Г.Г., Райхман Э.П. О кваліметрии. Москва : Издательство стандартов, 1972. 172 с.
2. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. К.: Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.
4. Громовий В.В. Самооцінювання якості роботи закладу загальної середньої освіти. Дніпро: Середняк Т. К., 2019. 87 с.
5. Єльнікова Г. В., Рябова З. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі. *Теорія і методика управління освітою*. 2008. № 1. URL: <http://tme.uuo.edu.ua/docs/1/08egvonz.pdf> (дата звернення 12.07.20202).

6. Єльнікова Г. В. Технологія інструментарію кількісного вимірювання якості освіти в навчальному закладі URL: <http://lib.iitta.gov.ua/6922/1.pdf> (дата звернення 27.07.2022).

7. Калініна Л. М., Калініна Г. М. Факторно-критеріальна модель оцінювання ефективності інформаційного забезпечення організаційного механізму управління школою. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. № 17. С. 18–36.

8. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике. Таллин: Валгус, 1980. 334 с.

9. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 292 с.

10. Луначек В. Е. Элементы технологии управления современной школой: Научно-методический посібник, 4-е вид., доп., Х.: Гімназія, 2001, 112 с.

11. Мартинець Л. А. Управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному закладі: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 408 с.

12. Мацкевич С. А. Менеджмент в системе образования: теория и практика инновационной подготовки профессионалов / науч. ред. А. Н. Мирошниченко. Минск: И. П. Логвинов, 2011. 260 с.

13. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 57000 слов / под ред. чл.-кор. АН СССР Н. Ю. Шведовой. 19-е изд., испр. Москва: Рус. яз., 1987. 750 с.

14. Островерхова Н. М., Даниленко Л. И. Эффективность управления общеобразовательным учебным заведением: социально-педагогический аспект: монография. Київ: Школяр, 1996. 302 с.

15. Цыба В. Т. Основы теории квалиметрии. Київ: ИЗМН, 1997. 160 с.

16. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильчев и др. 2-е изд. Москва: Сов. энцикл., 1989. 815 с.

REFERENCES

1. Azgaldov, H. G., Reichman, E. P. (1972). *O kvalymetriyu* [About qualimetry].

2. Bobrovsky, M. V., Gorbachev, S. I., Zaplotynska, O. O. (2019). *Rekomendatsii do pobudovy vnutrishnoi systemy zabezpechennia yakosti osvity u zakladi zahalnoi serednoi osvity* [Recommendations for building an internal system for ensuring the quality of education in an institution of general secondary education].

3. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy* (2004) [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / comp. and heads ed. V. T. Busel.

4. Gromovy, V. V. (2019). *Samoostiniuvannia yakosti roboty zakladu zahalnoi serednoi osvity* [Self-assessment of the quality of work of a general secondary education institution].

5. Yel'nikova, G. V., Ryabova, Z. V. (2008). *Monitorynh yak efektyvnyi zasib otsiniuvannia yakosti zahalnoi serednoi osvity v navchalnomu zakladi. Teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu* [Monitoring as an effective means of assessing the quality of general secondary education in an educational institution. Theory and methods of education management].

6. Yel'nikova, G. V. (2008). *Tekhnolohiia instrumentariiu kilkisnoho vymiriuvannia yakosti osvity v navchalnomu zakladi* [Technology of tools for quantitative measurement of the quality of education in an educational institution].

7. Kalinina, L. M., Kalinina, H. M. (2017). *Faktorno-kryterialna model otsiniuvannia efektyvnosti informatsiinoho zabezpechennia orhanizatsiinoho mekhanizmu upravlinnia shkoloiu* [Factor-criterion model of evaluating the effectiveness of information provision of the organizational mechanism of school management].

8. Kyveryalg, A. A. (1980). *Metody doslidzhennia v profesiinii pedahohitsi* [Methods of research in professional pedagogy].

9. Lukina, T. O. (2004). *Derzhavne upravlinnia yakistiu zahalnoi serednoi osvity v Ukraini* [State management of the quality of general secondary education in Ukraine].

10. Lunyachek, V. E. (2001). *Elementy tekhnolohii upravlinnia suchasnoiu shkoloiu: Naukovo-metodychnyi posibnyk* [Elements of modern school management technology: Scientific and methodological manual].

11. Martynets, L. A. (2017). *Upravlinnia osvitim seredovyschem profesiinoho rozvytku vchyteliv u zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi* [Management of the educational environment of professional development of teachers in a general educational institution: monograph].

12. Matskevich, S. A. (2011). *Menedzhment v systeme obrazovanyia: teoriya u praktyka ynnovatsyonnoi podhotovky professyonalov* [Management in the education system: theory and practice of innovative training of professionals].

13. Ozhegov, S. I. (1987). *Slovar russkoho yazyka* [Dictionary of the Russian language: approx. 57,000 words].

14. Ostroverkhova, N. M., Danylenko, L. I. (1996). *Efektyvnist upravlinnia zahalnoosvitnim navchalnym zakladom: sotsialno-pedahohichnyi aspekt* [Effectiveness of management of a general educational institution: socio-pedagogical aspect: monograph].

15. Tsiba, V. T. (1997). *Osnovy teorii kvalimetrii* [Fundamentals of the theory of qualimetry].

16. *Fylosofskiy entsyklopedycheskyi slovar*. (1989) [Philosophical encyclopedic dictionary].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РЕЗНИК Сніжана Дмитрівна – директор комунального закладу «Вінницький ліцей № 26», аспірантка кафедри менеджменту, права, статистики та економічного аналізу, Економічний навчально-науковий інститут Луганського національного аграрного університету.

Наукові інтереси: вивчення та розробка шляхів підвищення рівня управлінської діяльності керівників закладів загальної середньої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RESNIK Snizhana Dmytrivna – director of the communal institution "Vinnytsia Lyceum No. 26", postgraduate of Lugansk National Agrarian University

Research interests: study and development of ways to increase the level of management activity of heads of institutions of general secondary education.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2022 р.

УДК 371.124

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-172-177

СТРИЖАКОВ Артем Олегович –

кандидат педагогічних наук,

директор ТОВ «Цифромаркет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0539-8466>

e-mail: sa0-84@ukr.net

СОЦІУМ ТА ЛЮДИНА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Людина за своєю природою з одного боку, біологічна істота, зі своїм механізмом функціонування, еволюції – зі своїм біогеномом (ДНК, РНК тощо). З іншого боку, людина – істота соціалізована, зі своїм механізмом соціалізації.

Сукупність зовнішніх та внутрішніх якостей людини, яка повноцінно функціонує формується протягом усього її життя на основі моральних задатків, природи, головної соціально-психологічної ознакою яких є активний процес – людська самоорганізація. Самоорганізація виявляється у вигляді двох фундаментальних системотвірних процесів: 1) засвоєння соціалізації: а) цілеспрямованого, такого, що здійснює організацію, соціалізованого впливу (виховання, навчання, соціальні, емоційні та моральні взаємини (спільна діяльність, спілкування, громадська думка тощо); б) стихійного соціалізованого впливу (засоби масової інформації, культура, випадкові спілкування тощо); 2) особистісного самотворення – свого власного внеску у формування, розвиток та становлення особливих людських якостей (особистість, суб'єкт діяльності, індивідуальність особистості), що вноситься соціотвірними діями людини [5, с. 251].

У змінюваному стані людина може протистояти інерції самовираження, підпорядковувати себе зрозумілому й прийнятій зовнішній та внутрішній вимозі. Багато філософів розглядали протиріччя між душою та тілом, підкреслюючи, що душа несе з собою «вічне й незмінне», «чисте», але їй протиставлене тіло, яке вносить змінюваність, невічне, нечисте, тимчасове, випадкове.

Відповідно до існуючих поглядів, ми знаємо, що випадковість самовираження притаманна «індивідним» проявам, тоді як прагматична «не випадковість», у межах певного завдання є справою «суб'єктного» психічного механізму, що виникає в результаті соціалізації. Аналіз здібностей та наслідків соціалізації став лейтмотивом розкриття сутнісних сил людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема біологічного чи соціального, певних наукових характеристик особливостей розвитку особистості, її дій та вчинків завжди була в полі зору різних дослідників.

Вітчизняні дослідники Г. Бал, Л. Бурлачук, Л. Канішевська, В. Моргун та інші у своїх дослідженнях систематично сконцентровують свою увагу на різноманітних аспектах проблем, пов'язаних із вивченням особливостей, характеристик та відповідних якостей особистості.

Головною особливістю людини, що зумовлює значущі характеристики її природи, є системотвірна єдність особливої об'єктивно заданої твірної активності – діяльності та суб'єктності, що містить необхідність, потребу, здатність та можливість зміни, розширення, проектування такої діяльності, ставлення до неї як до умови свого буття та свого зростання-розвитку в ньому.

Феномен вияву «соціалізації» як соціального стану розвитку особистості активно обговорюється в рамках гуманістичної школи (З. Фрейд, Е. Фромм, А. Маслоу, К. Роджерс). Окремі аспекти теорії соціального активно доповнюють також ідеї «смысла життя» В. Франкл «актуалізаторської діяльності» Е. Шостром.